

Shahid Bahonar
University of Kerman

Manifestation of Resistance in the Book “Sirang” by Moshfegh Kashani *

Heidarali Dahmarde¹, Faezeh Arab Yousefabadi²

Abstract

1. Introduction

Resistance literature serves as a reflection of the embodiment of truth and a wellspring of enlightenment. Resistance poetry can be likened to a poem with two guiding principles: "justice and freedom," while simultaneously acting as a guardian of human dignity (Ismaili, 2003: 79). The literary works of any nation narrate the unfolding events within that nation, and poets and writers bear a profound responsibility in this regard. Their duty is to depict and immortalize the occurrences transpiring in their society. These individuals are conscious of their role in shaping their society's destiny and do not merely stand by as passive observers. Among these dedicated poets is Abbas Moshfegh Kashani. Abbas Keymanesh, born in 1925 and known as "Moshfegh," is a prominent figure in contemporary sonnet composition. His style is influenced by Iraqi traditions, occasionally infused with elements of Indian style. Moshfegh Kashani, for the most part, adheres to the tenets of classical poetry, except for adapting his content to align with religious and revolutionary ideals (Kakaei, 2006: 36). Moshfegh Kashani, alongside other poets who sought innovation within the confines of traditional Persian poetry during this era, maintains the mental framework of their sonnets consistent with conventional sonnet structures. Moshfegh is notably recognized for composing numerous poems after the commencement of the imposed

* Article history:

Received 18 January 2023

Received in revised form 22 March 2023

Journal of Resistance Literature

Year 15, No. 28, spring and summer 2023

Accepted 5 May 2023

Published online: 14 December 2023

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman

© The Author(s).

¹ Associate Professor, University of Zabol, Zabol, Iran. E-mail: h.dahmarde79@yahoo.com

² Associate Professor, University of Zabol, Zabol, Iran. E-mail: famoarab@uoz.ac.ir

war, focusing on themes such as the holy defense, martyrdom, sacrifice, and the heroic exploits of warriors (Beigi Habibabadi, 2003: 1105). Given that Sirang's poetry collection encompasses Moshfegh Kashani's resolute poetry, featuring verses dedicated to revolution, religious figures, martyrdom, the holy defense, liberated individuals, and veterans, among others, this research centers its analysis on this anthology.

2. Methodology

The primary inquiries addressed by this research encompass the following :

- 1 .What are the implications of resistance within the poems of Moshfegh Kashani?
- 2 .What are the core motivations employed by Moshfegh Kashani to inspire and galvanize the audience towards acts of resistance and resilience?

Contemplating and delving into the realm of resistance poetry, while exploring its multifaceted dimensions, emerges as an indispensable endeavor. Thankfully, this exploration is perceptible within the works of numerous poets who have embraced this literary trend. Given Moshfegh Kashani's status as a revolutionary poet, it is noteworthy that there has been a noticeable absence of comprehensive investigations into the theme of resilience within his poetic oeuvre. Consequently, it becomes imperative to undertake a thorough examination that dissects the diverse facets of the impact of resistance as depicted in his poems. While there have been several scholarly works dedicated to the study of Moshfegh Kashani's poetry, such as the articles "The Moral and Behavioral Image of Martyr Bagheri in the Mirror of Moshfegh Kashani's Seven Stanzas of Inflammation" (2018) and "The Components of Sustainable Ethics in the Holy Defense Poem Based on the Seven Stanzas of Moshfegh Kashani's Inflammation" (2017) by Reyhane Sadeghi and Abbas Mohammadian, it's noteworthy that these prior investigations differ substantially from the current study in terms of their approach and focus. Hence, it is justifiable to assert that the present research constitutes the inaugural scholarly effort to scrutinize the ramifications of resistance within Moshfegh Kashani's work, specifically within his book "Sirang."

3. Discussion

The notable expressions of endurance within Moshfeqh's poetry encompass a profound love for one's homeland, the evocation of the Ashura epic and the Quds epic, the rallying call to engage in combat, the commendation of freedom, the exaltation of the revered status of martyrs and martyrdom, and the crafting of national and historical legends.

3.1. Affection for the Homeland

The attachment an individual holds for their place of origin, often referred to as a love for one's country, is instilled through the experiences of communal life in their hometown. This sentiment is a universal aspect of every society, regarded by some as inherent (Amiri Khorasani, 2010: 487).

3.2. The Ashura Epic

The Ashura movement and Imam Hussain's (a.s.) rebellion against Yazid represent monumental and worldwide endeavors, arguably one of the most significant global movements due to their enduring impact across centuries.

3.3. The Quds Epic

The endurance of the Palestinian people, who are emblematic of resilience, has found expression in the works of numerous poets. These poets have woven these narratives into their verses to awaken and enlighten their readers. Moshfeqh Kashani, too, featured the Quds epic in his poetry.

3.4. Advocating for Combat

The poems of resilience also encompass a call to arms. The literature of resistance is characterized by its assertiveness, impetuosity, and audacious summons for struggle, uprising, resistance against foreign oppression, and the willingness to sacrifice. This call sometimes manifests as a vehement protest and at other times as armed conflict (Sangari, 2013: 46).

3.5. Celebrating Freedom

The concept of freedom and libertarian ideals hold a special place in the hearts of all individuals. It is a value that is zealously safeguarded, even to the point of sacrifice, whenever a powerful entity attempts to curtail this divine endowment. People stand resolutely in defense of freedom, even at the cost of their lives (Amiri Khorasani, 1389: 591).

3.6. Triumph of Righteousness Over Injustice

In their poetry, poets and writers aspire to emancipate their people from the desolation and darkness cast by oppression upon their hearts. They endeavor to infuse hope and optimism, offering a glimmer of light in the midst of despair.

3.7. Reverence for Martyrs and Martyrdom

Martyrdom, the absolution from sin, and the transformation of the battlefield into a place of worship and contemplation within the realm of practical mysticism represent profound and significant accomplishments within the domain of resistance literature.

3.8. Formation of National Mythological and Historical Symbols

Mentions of the nation and the homeland invariably conjure myths and symbols. These mythologies epitomize exemplary figures and idealized human beings. Throughout history, nations have forged heroes and woven myths around these heroic figures, thereby crafting enduring legends that define their identity.

4. Conclusion

Resistance literature serves as a potent strategy when confronting foreign adversaries. Moshfegh Kashani, an accomplished revolutionary poet, has masterfully employed this technique, imbuing many of his poems with enduring impacts. Moshfegh's poetry prominently showcases resilience through themes such as a profound love for one's homeland, the evocation of the Ashura epic and the Quds epic, the rallying call to engage in combat, the commendation of freedom, the exaltation of the revered status of martyrs and martyrdom, and the crafting of national and historical legends. One of the most noteworthy aspects of Moshfegh Kashani's poetry lies in his adept use of diverse motivators, rallying individuals toward enduring movements. His verse effectively harnesses stimuli like patriotism, national identity, honor, passion, religion, Islam, the Quran, myths, and all that commands special reverence and sanctity in the eyes of the people.

Keywords: Resistance Literature, Holy Defense, Moshfegh Kashani, Sirang book

References [In Persian]:

- Al-Hussein, Q. (1972). *Death and life in resistance poetry* (1st ed.). Lebanon: Dar Al-Raed Al-Arabi.
- Amiri Khorasani, A. (2010). The Letter of Sustainability. In *Proceedings of the Third Congress of Sustainable Literature in Kerman* (1st ed.). Kerman: Gra Publications.
- Ayeneh Vand, S. (1993). *Research in History and Literature* (Vol. 2). Tehran: Nashr-e Etela'at.
- Basiri, M. S. (2009). *Analytical Journey of Resistance Poetry in Persian Literature* (1st ed., Vol. 1). Kerman: Shahid Bahonar University.
- Bigi Habib Abadi, P. (2003). *Eternal Epics* (Vol. 3). Tehran: Farhang Gostar and Sarir.
- Dibaji, M. A. (1997). A Journey into Ashura Literature and Its Manifestation in Islamic Revolution Literature. In *Proceedings of the Second International Congress on Imam Khomeini and Ashura Culture* (Vol. 1, 1st ed., pp. 1-10). Tehran: Imam Khomeini Publications Institute.
- Ghani-Pour Malekshah, A. (2012). Analysis of Literary Components of Sustainability in Safarzadeh's Poetry. *Journal of Sustainability Literature, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman*, 4(7).
- Hasanli, K. (2004). *Types of Innovation in Contemporary Iranian Poetry* (Vol. 1). Tehran: Saless.
- Ismaeili, R. (2004). Eight Short Notes on the Literature of Resistance and Sustainability. *Literary and Language Journal, Poetry*, (39), 78-83.
- Kakaei, A. J. (2001). *A Comparative Study of Persian and World Poetry* (Vol. 1). Tehran: Palizan.
- Kakaei, A. J. (2006). *Voices of the Red Generation: A Look at the Poetry of Contemporary Iranian Poets from 1978 to 1987*. Tehran: Nashr-e Arooj.
- Keymanesh, A. (2003). *Sirang*. Tehran: Farhang-e Gostar.
- Montazer-qaem, M. (2002). *Personal and Intellectual Freedoms: From the Perspective of Imam Khomeini and Its Jurisprudential Foundations* (Vol. 1). Tehran: Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works:

Center for Commemorating the One Hundredth Anniversary of Imam Khomeini's Birth.

Pour Jafi, A. H. (2005). *Contemporary Persian Poetry Movements* (Vol. 1). Tehran: Amir Kabir.

Qasemi, H. (2002). *Imagery in the Poetry of Resistance*. Tehran: Farhang-e Gostar.

Sangari, M. R. (2001). *Identity and Cultural Developments in Modern Arabic Literature* (Vol. 3). Tehran: Palizan Publication.

Sangari, M. R. (2004). The Literature of Sustainability. *Literary and Language Journal, Poetry*, (29), 45-53.

Sarter, J. P. (1969). *What Is Literature?* (A. Najafi, Trans.). Tehran: Zaman.

Shokri, Gh. (1979). *Literature of Resistance* (Vol. 1). Beirut: Dar al-Afaq al-Jadidah.

Sojoodi, F. (2006). The Structure of Sustainable Poetry. *Farhang va Honar*, 2(10), 28-41.

Zarin Koob, A. H. (1990). *Noble Poetry* (Vol. 1). Tehran: Amir Kabir Publication.

References [In English]:

Hall, S. (1997). The Work of Representation, *In Cultural Representation and Signifying Practice*. Sage Publication.

Harlo, B. (1987). *Resistance literature*. New York: Methuen.

Turner, J.C. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*. Oxford: Basil Blackwell.

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جلوه‌های پایداری در کتاب سیرنگ مشفق کاشانی*

حیدر علی دهمرده^۱، فائزه عرب یوسف آبادی^۲

چکیده

مشفق کاشانی از شاعران دوره معاصر است که بسیاری از سروده‌های خود را در موضوع دفاع مقدس، شهادت، ایثار و حماسه‌سازی رزمندگان سروده‌است. در این جستار به بررسی جلوه‌های پایداری در اشعار مشفق کاشانی پرداخته می‌شود و نویسنده در پی آن است تا میزان نمود جلوه‌های پایداری را در شعر این شاعر به تصویر بکشد. روش در این پژوهش تحلیلی-توصیفی از طریق یادداشت برداری کتابخانه‌ای است و واحد تحلیل مضمون در نظر گرفته شده‌است. نتایج اولیه حاکی از آن است که جلوه‌های برجسته در اشعار مشفق عشق به وطن، یادآوری حماسه عاشورا و همچنین حماسه قدس، دعوت به مبارزه، ستایش آزادی، ستایش شهید و شهادت و طرح اسطوره‌های ملی و تاریخی می‌باشد. بهره‌گیری از محرک‌های گوناگون برای برانگیختن مردم و کشاندن آنان به جنبش‌های پایداری یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های اشعار مشفق کاشانی است، محرک‌های مؤثری چون میهن، ملت، ناموس، غیرت، دین، اسلام، قرآن، اسطوره‌ها و هر آن چه که در نزد مردم احترام و قداستی خاص دارد.

واژه‌های کلیدی: ادبیات پایداری، دفاع مقدس، مشفق کاشانی، کتاب سیرنگ.

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱-۱۰-۲۸ تاریخ بازنگری: ۱۴۲-۰۱-۰۲ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۲-۰۲-۱۵
نشریه ادبیات پایداری، دوره ۱۵، شماره ۲۸، بهار و تابستان ۱۴۰۲، صص ۱۷۳-۱۹۷
DOI: 10.221103/jrl.2023.20897.2836

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

حق مؤلف © نویسنده‌گان

۱. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زابل، زابل، ایران. (نویسنده مسئول)
رایانامه: h.dahmarde79@yahoo.com
۲. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.
رایانامه: famoarab@uoz.ac.ir

۱- مقدمه

سرشت انسان بدی را بر نمی‌تابد و از این رو مخالفت خود را با بیداد به اشکال مختلفی چون: اعتراض، پرخاش، ستیزه‌گری و مقابله نشان می‌دهد. ادبیات مقاومت ایستادگی در برابر سلطه بیگانگان است، ایستادگی کسانی که ظلم بر مردم و وطن خویش را بر نمی‌تابند و در برابر استبداد بیگانگان قد علم کرده، از ارزش‌ها و هویت خویش دفاع می‌کنند. ادبیات مقاومت مقابله با همه اشکال استعمار و ظلم بیگانگان است. ادبیات پایداری آینه تجلی حقیقت و سرچشمه بصیرت است. شعر پایداری، شعری با دو بال «عدالت و آزادی» و پاسدار کرامت‌های انسانی است (اسماعیلی، ۱۳۸۳: ۷۹). ادبیات هر کشوری بازگو کننده حوادثی است که در آن کشور جریان می‌یابد و شاعران و نویسندگان در این راستا رسالت بزرگی برعهده دارند و رسالتشان به تصویر کشیدن و جاودانه ساختن اتفاقاتی است که در جامعه آنها رخ می‌دهد. این افراد در برابر اتفاقات جامعه خویش احساس مسئولیت می‌کنند و به سادگی از آن نمی‌گذرند، یکی از این شاعران متعهد عباس مشفق کاشانی است. عباس کی‌منش (۱۳۰۴)، متخلص به مشفق و معروف به «مشفق کاشانی» از چهره‌های ماندگار غزل معاصر است. سبک وی عراقی است که گهگاهی گوشه چشمی به سبک هندی نیز دارد. مشفق کاشانی غیر از دگرگونی محتوا و هماهنگی با تفکر دینی و انقلابی در دگرگونی اسلوب شتاب نکرد و تقریباً بر سر اصول شعر کلاسیک ماند (کاکایی، ۱۳۸۵: ۳۶). مشفق کاشانی و شاعران دیگری که در این دوره در قالب‌های سنتی شعر فارسی به نوآوری روی آورده بودند، شکل ذهنی غزل‌هایشان همانند غزل‌های سنتی بود. مضمون اشعار این شاعران اغلب در سوز و گدازها و آه و ناله‌های عاشقانه و رماتیکی باقی مانده بود و در برخی از این سروده‌ها هنوز صورت‌های کهنه برخی از واژگان دیده می‌شود و تفاوت این سرودها با سروده‌های کاملاً سنتی در شیوه بیان ساده، نزدیک شدن به زبان مردم، صور خیال و فرو نهادن برخی از لغت‌های کهنه ادبی بود (حسن‌لی، ۱۳۸۳: ۴۲۸-۴۲۷). پرداختن به عواطف و احساسات شخصی، درونمایه اصلی بیشتر اشعار شاعران سنت‌گرای معاصر را تشکیل می‌دهد. در بین شاعران این جریان سرودن اشعار دینی و

مذهبی که مشفق کاشانی یکی از آنان است از رونق و رواجی خاص برخوردار بوده است. وی بسیاری از اشعار خویش را در مدح و منقبت یا سوگ و تعزیت بزرگان دین و ذکر مسائل و مناسبت‌های مذهبی سروده است (پورجافی، ۱۳۸۴: ۸۰). مشفق از زمره شاعرانی است که پس از شروع جنگ تحمیلی بسیاری از شعرهای خود را در موضوع دفاع مقدس، شهادت، ایثار و حماسه‌سازی رزمندگان سروده است (بیگی حبیب آبادی، ۱۳۸۲: ۱۱۰۵). از آنجایی که مجموعه شعر سیرنگ در بردارنده اشعار پایداری مشفق کاشانی است و وی در این مجموعه درباره انقلاب، امام^(د)، شهید و شهادت، دفاع مقدس، آزادگان و جانبازان و غیره شعر سروده است، اساس کار این پژوهش با تکیه بر این کتاب است.

ادبیات پایداری، نوعی از ادبیات به شمار می‌آید که از تعهد و التزام فکری و اعتقادی و مقاومت و پایداری مردم در برابر تهاجمات دشمنان و معاندان کشور، سخن می‌گوید. معاندانی که علیه نظام، سرزمین یا ملیت، فرهنگ و باورهای اعتقادی مردم اقدام کرده‌اند. هدف از ظهور این نوع ادبی، برانگیختن حس مقاومت و پایداری و مبارزه علیه رفتار غیر انسانی هیات حاکم یا دشمن متجاوز است که از طرفی حس انسان دوستی، برادری و اتحاد را ترویج می‌دهد و بیداری و آگاهی مردم جامعه را نسبت به ستمی که به آن‌ها رفته فزونی می‌بخشد (الحسین، ۱۹۷۲: ۱۲). و از دیگر سو پیوسته با مردم در می‌آمیزد و با حالات و مناسبت‌های آنان در رویارویی با دشمن، همسو و همساز می‌گردد (آینه‌وند، ۱۳۷۲: ۱۴۱). این نوع ادبی در مفهوم امروزی خود بعد از جنگ جهانی دوم و با انحصارطلبی دولت‌های آمریکایی و اروپایی شکل گرفت. حوادث قرن بیستم مانند شکل‌گیری رژیم صهیونیستی و اشغال فلسطین و تهاجم به کشورهای اردن، سوریه، لبنان، مصر و ایران، نقش موثری در آفرینش آثار یگانه‌ای در حوزه ادبیات مقاومت ملل اسلامی داشت (لشکری، ۱۳۶۶: ۹۱). کشور ایران به طور رسمی از دوره انقلاب مشروطه وارد عرصه ادبیات معاصر گردید. بی‌تردید انقلاب شکوهمند اسلامی و پس از آن دوران جنگ تحمیلی و هشت سال دفاع مقدس، بهترین نمادهای شکفتن و به اوج رسیدن این گونه ادبی به شمار می‌رود (سجودی، ۱۳۸۵: ۳۲). نوع پایداری نیز در هر دوره‌ای متناسب با

شرایط خاص سیاسی - اجتماعی کشور متفاوت است. ادبیات دفاع مقدس نیز که مسائل هشت سال دفاع مقدس و پیامدهای آن را با تکیه بر ویژگی‌های دفاعی و مبتنی بر قلمرو الهی و دین دنبال می‌کند (سنگری، ۱۳۸۰: ۱۵)، نوعی ادبیات پایداری جدید دوران معاصر ماست که برپایه مشارکت همگانی مردم و رزمندگان دفاع مقدس در دوره‌ای از تاریخ سیاسی کشور ما صورت پذیرفته است. از آنچه گفته شد، می‌توان دریافت که ادبیات پایداری در ژرف ساخت خود، با جامعه و اندیشه‌های فرهنگی و اجتماعی آن ارتباط دارد و به نوعی تابعی از بسترها و شرایط بیرونی اجتماعی به شمار می‌آید؛ بنابراین، ادبیات پایداری نه تنها نماد جلوه‌های مختلف بیرونی جامعه است، بلکه تلاش می‌کند تا جامعه را نیز به حرکت، تلاش و پایداری در مقابل کاستی‌ها و یا معایب نمودها دعوت و حتی تهییج نماید و می‌کوشد تا آن را نیز دگرگون سازد. «از این روست که نباید فعالیت ادبی را از فعالیت اجتماعی جدا کرد» (زرین کوب، ۱۳۶۹: ۴۲). غالی شگری درباره ادبیات مقاومت می‌نویسد: «ادبیات مقاومت به مجموعه آثاری گفته می‌شود که از زشتی‌ها و فجایع بیداد داخلی یا تجاوز بیرونی در همه حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی با زبانی ادیبانه سخن می‌گوید» (شگری، ۱۹۷۹م: ۱۱-۱۰). برخی از این آثار پیش از رخ دادن فاجعه و برخی در زمان جنگ و یا پس از گذشت زمان به نگارش تاریخ آن می‌پردازد. عبدالجبار کاکایی از پژوهشگران عرصه مقاومت معتقد است: «ادبیات مقاومت در معنای جنگ با بیگانه، بازتاب روحی - روانی نسلی است ایستاده در مقابل یک رویداد تاریخی و نشان از مشارکت و مباشرت آن نسل در برابر آن رویداد دارد» (کاکایی، ۱۳۸۰: ۹). خانم باربارا هارلو در کتاب خود به نام ادبیات مقاومت، شعر مقاومت را این‌گونه بیان می‌کند: «شعر مقاومت، واکنش همگانی را در برابر سلطه ظلم بسیج می‌کند، شعر مقاومت شعری پویا است که می‌تواند به کانالی برای بیان حرف‌های ستمدیدگان به ستمگران تبدیل شود» (هارلو، ۱۹۸۷: ۲۰). شعر مقاومت بر خلاف قواعد مرسوم ادبی غرب است و از حصار تنگ شخصی بیرون می‌آید و جلوه پیامی جهانی می‌یابد. ادبیات مقاومت، نوعی از

ادبیات متعهد و ملتزم است که از طرف مردم و پیشروان فکری جامعه در برابر آنچه حیات مادی و معنوی آن‌ها را تهدید می‌کند به وجود می‌آید (بصیری، ۱۳۸۸: ۲۶).

تولستوی نویسنده مشهور روس، رسالت اصلی هنر را ترویج اخلاق و آموزه‌های دینی می‌داند. وی می‌گوید: «هنر جهان‌پسند، همواره ملاک ثابت و معتبری با خویشتن دارد و آن ملاک ثابت و معتبر، معرفت دینی و روحانی است.» (زرین‌کوب، ۱۳۶۱: ۳۹). شاعر متعهد کسی است که علاوه بر طرح مسائل متعالی می‌کوشد که دیگران را نیز در مسیر کمال‌رهنمایی کند و عواطف و احساسات درونی برخاسته از اندیشه پویا و کمال‌جوی خود را با زبانی زیبا، سلیس، جذاب و قابل‌درک، در کمال سخاوت نیز بر دیگران عرضه کند و تصویرگر لحظه‌هایی باشد که دیگران از شنیدن و دیدن آن خرسند می‌شوند و بر علم و آگاهی و کمال روح انسانی آنها افزوده می‌شود (قاسمی، ۱۳۸۱: ۱۴). ژان پل سارتر معتقد است: «نویسنده متعهد آن رویای ناممکن را از سر به در کرده است که نقش بی‌طرفانه و فارغانه‌ای از جامعه بشری ترسیم کند.» (سارتر، ۱۳۴۸: ۴۳). شعر انقلاب، شعر خشم و خروش و مقاومت و مبارزه است، شعر اعتراض و فریاد، شعر زندگی و مردانگی است. در طی دوره‌های مختلف پس از انقلاب اسلامی، شعر و ادبیات تنها کاری که می‌توانست بکند، منعکس ساختن شور و احساس حاکم بر جامعه بود و البته صحنه‌ها به اندازه‌ای شگفت و عظیم بودند که تخیل شاعر را به تعطیل می‌کشاندند. جنگ از مهم‌ترین حوادثی بود که بسیاری از شاعران را به بیان شگفتی‌ها و قهرمانی‌های سپاهیان اسلام، سوق داد. اشعار این دوره از انقلاب روح حیات و سرزندگی را در انسان می‌دمد و خواب غفلت و ناهوشیاری را از دیدگان می‌رباید. در بعد هنر و ادبیات، شاعر و نویسنده و هنرمند مکتبی و انقلابی و متعهد، آنچنان جان‌مایه‌ای به اثر خود می‌دهد که ضمن جلب مشتاقان، راه درست زیستن و مقابله با ظلم و فساد را نیز به آنها می‌آموزد. این‌گونه شعر، نشأت گرفته از شناخت قلبی و اندیشگی شاعر است و برای سرودن آن، هم ارادت و اعتقاد خالصانه لازم است، هم آشنایی عمیق با معارف دینی و چنین شعری از درون شاعر بر می‌خیزد. آنچه در این‌گونه اشعار محرک شاعر است، کسب توجه مردم و تحسین آنها نیست؛ بلکه اعتقاد

دینی است که شاعر را به سمت چنین شعری می‌کشاند. در نتیجه این نوع شعر مورد توجه شاعرانی می‌باشد که دغدغه‌های دینی و مذهبی دارند (غنی‌پور ملک‌شاه، ۱۳۹۱: ۸). مشفق کاشانی از شاعران متعهد این دیار و انسانی است که به آیین، مقدسات و مذهب خویش بسیار پایبند بوده و این باور چونان خون در شریان اندیشه او جریان دارد، آثار ارزشمند و فاخری در نعت و منقبت رسول گرامی اسلام (ص) و خاندان عصمت و طهارت (ع) دارد که بیانگر اعتقاد راسخ و استوار او به ارزش‌های اسلام ناب محمدی می‌باشد و این اظهار ارادت از گوهر پاک و فطرت الهی او سرچشمه می‌گیرد. وی پس از شروع جنگ تحمیلی بسیاری از شعرهای خود را در موضوع دفاع مقدس، شهادت، ایثار و حماسه‌سازی رزمندگان سروده‌است. مشفق کاشانی درباره شعر انقلاب می‌گوید: شعر دفاع مقدس با آغاز تجاوز همه جانبه دولت بعثی عراق به خاک ایران اسلامی با توطئه دولت‌های استعماری به سرکردگی سیاستمداران آمریکای جهانخوار خلق شد. شاعران انقلابی در طول هشت سال دفاع مقدس در قالب گسترده شعر فارسی، چنان آثاری را خلق کردند که از نظر ترکیبات بدیع و تازه، تصویر، عاطفه و اندیشه با آثار قبل از انقلاب، به خصوص دوران مشروطیت به بعد که تحولی چشمگیر در زمینه ادبیات به وجود آمد، قابل مقایسه نیست. شاعران انقلاب به خصوص جوانان موفق شدند تا حماسه‌های جنگ تحمیلی را جاودانه سازند. اینکه می‌گوییم حماسه، سخنی به گزاف نیست؛ چرا که اینان اگر شعری برای شهادت، ایثار و دلاوری دلیر مردان جبهه‌های حق علیه باطل سروده‌اند از چشمه جانشان مایه گذاشته‌اند و به همین دل سخنان حماسه آمیزشان بر دل می‌نشیند. «شاعران انقلاب با حضور در میدان‌های نبرد شیرمردان جان بر کف آنچه را دیده‌اند با زبان احساس بازگو کرده‌اند و حوادث هشت سال دفاع مقدس را لحظه به لحظه به تصویر کشیده‌اند» (بیگی حبیب‌آبادی، ۱۳۸۲: ۱۱۰۷).

۱-۱- پرسش اصلی تحقیق

مهم‌ترین پرسش‌هایی که در این پژوهش به آنان پاسخ داده خواهد شد عبارت‌است از:

- ۱- جلوه‌های پایداری در اشعار مشفق کاشانی کدام است؟
 ۲- مهم‌ترین محرک‌های مشفق کاشانی برای برانگیختن مخاطب به جنبش‌های پایداری کدام است؟

۲-۱- پیشینه پژوهش

درباره مشفق کاشانی مقاله‌های متعددی نوشته شده‌است؛ از جمله مقاله‌های «سیمای اخلاقی و رفتاری شهید باقری در آینه هفت بند التهاب مشفق کاشانی» (۱۳۹۷) و مقاله «مولفه‌های اخلاق پایداری در شعر دفاع مقدس با تکیه بر هفت بند التهاب مشفق کاشانی» (۱۳۹۶) نوشته ریحانه صادقی و عباس محمدیان که از منظر جامعه آماری با پژوهش حاضر متفاوت است؛ بنابراین می‌توان به درستی مدعی شد که پژوهش حاضر نخستین اثر تحقیقی است که از این منظر به بررسی جلوه‌های پایداری در کتاب سیرنگ مشفق کاشانی می‌پردازد.

۳-۱- ضرورت تحقیق

تأمل و تحقیق در شعر ادب پایداری و بیان ابعاد گوناگون آن یکی از ضرورت‌های انکار ناپذیری است که خوشبختانه در اشعار اکثر شاعران این جریان به چشم می‌خورد. از آنجایی که مشفق کاشانی یکی از شاعران انقلابی است و تاکنون تحقیقی مستقل در اشعار وی در این زمینه صورت نگرفته‌است؛ لذا انجام پژوهشی که به بررسی ابعاد مختلف جلوه‌های پایداری در اشعار وی بپردازد، ضروری به نظر می‌رسد.

۲- جلوه‌های پایداری در کتاب سیرنگ مشفق کاشانی

۲-۱- عشق به وطن

زندگی اجتماعی در زادگاه هر فردی، وابستگی خاصی را نسبت به آن محیط ایجاد می‌کند که آن علاقه را عشق به وطن می‌نامند و در هر جامعه‌ای، امری شایع و رایج است و بعضی آن را فطری می‌دانند (امیری خراسانی، ۱۳۸۹: ۴۸۷). تطابق اندیشه‌های دینی و ملی با طرح روایت «حُب الوطن من الایمان» از قول شارح مقدّس اسلام سبب شد تا ایرانیان در چشم انداز عشق به میهن، آرمان‌های دینی را مدّ نظر قرار دهند. وطن‌دوستی، جلوه‌ای ویژه به

زندگی انسان می‌بخشد و او را بر آن می‌دارد تا به خاطر حفظ میهن، آماده جانفشانی شود (همان: ۱۲۲). هویت مبین مجموعه خصایصی است که امکان تعریف صریح یک شیء یا یک شخص را فراهم می‌آورد. در تئوری هویت اجتماعی یک شخص تنها یک «خود شخصی» (Personal self) ندارد، بلکه دارای چندین خود است که با چرخه‌های عضویت گروهی هم‌خوانی دارد (Turner, 1987). منظور از هویت، مجموعه‌ای از مولفه‌هاست که به یک فرد یا یک گروه شخصیت می‌دهد و او را از سایر افراد یا گروه‌ها متمایز می‌کند. بر همین مبنا هویت ملی عبارت است از برداشت یک فرد از خود به نسبت شناخت و آگاهی از عضویت در یک گروه به همراه بعد ارزشی و احساسی مرتبط با آن عضویت. از نظر هال «متون ابزاری برای ساختن هویت‌های فرهنگی است» (Hall, 1997: 24). شعر مشفق کاشانی نیز ابزاری است در خدمت هویت اجتماعی و ملی. در اندیشه مشفق کاشانی، هویت؛ یعنی وطن. از جمله مضمون‌های به کار رفته در اشعار انقلابی حس وطن دوستی است و یکی از مهم‌ترین ارکان تشکیل دهنده شعر مقاومت می‌باشد، عشق به وطن همیشه زمینه‌ساز پایداری در برابر دشمنان را فراهم می‌کند. انسانها از دیرباز وطن خویش را از تصرف بیگانگان محافظت کرده، در برابر استعمار بیگانگان مقاومت و ایستادگی می‌کردند. عشق به وطن از جمله جلوه‌های پایداری در اشعار مشفق است. وی در سروده‌های شهر هویزه، در سوگ آبادان و اصفهان و... عشق به وطنش را به زیباترین صورت ممکن نقاشی کشیده‌است. نمونه‌های زیر بیانگر این عشق است:

خونین جگر ای هویزه ای شهر شهید کز خاک تو کاروانی از لاله دمید
در پهنه زیست، تا جهان خواهد بود خورشید شهادت از تو خواهد تابید

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۴۷).

در سوگ آبادان، چو جان من سیلاب خون از دیده بر دامن نشیند

هر روز و شب، توفان مرگ، از آتش و دود بر جان مظلومان، زمرد و زن نشیند

(سیرنگ: ۶۰-۵۹).

در دو شعر بالا مشفق اندوه خود را بر ویرانی‌های شهر هویزه و آبادان بیان می‌دارد و با زبانی سلیس و گیرا در شعرش از اینکه شهرهای کشورش به دست بیگانگان به ویرانه تبدیل شده‌اند، ابراز افسوس و اندوه می‌کند. وی مردم کشورش را برای رهایی از سلطه بیگانگان به مبارزه فرا می‌خواند و مردم را امید می‌دهد که روزی از زیر سلطه دشمنان رهایی پیدا خواهند کرد و با تلاش و کوشش مردم مبارز، شهرهای کشور روزی دوباره آباد خواهند شد. در این دو قطعه، احساس و عشق مشفق کاشانی به وطن و مردم را به روشنی می‌توان مشاهده کرد.

۲-۲- حماسه عاشورا

نهضت عاشورا و قیام امام حسین^(ع) علیه یزید از جمله نهضت‌های بزرگ و جهانی و شاید بزرگ‌ترین نهضت جهانی، آن هم به لحاظ کیفیت و تأثیرگذاری او در طی قرون متمادی می‌باشد. این که از کیفیت این نهضت سخن رفته، به این خاطر است که در رأس آن امام معصوم مأذونی قرار گرفته که تمام افعال و حرکات و سکنات او منبعث از دستورهای دین و اوامر الهی است و در آن ذره‌ای شائبه دنیاپرستی و تکیه زدن بر اریکه حکومت پست دنیوی دیده نمی‌شود (امیری خراسانی، ۱۳۸۹: ۵۵۹). یکی از منابع الهام دفاع مقدس حماسه کربلا است که بین آن و فرهنگ جنگ پیوندی عمیق وجود دارد. از علت‌هایی که سبب شده تا جنگ تحمیلی با حماسه کربلا سنجدیده شود؛ توجه حقانیت نیروهای رزمنده ایرانی در جنگ بوده‌است؛ چرا که بهترین حادثه‌ای که نویسندگان می‌توانستند با بهره‌گیری از آن به این هدف خود دست یابند و رویارویی بین جبهه حق و باطل را نشان دهند، حماسه کربلاست (همان: ۵۹). حادثه عاشورا، در یک تجلی خود، پرچم هویت و آزادگی انسانی را در برابر همه تاریخ برافراشت و مرگ در راه خداوند را بهترین سعادت‌ها خواند؛ چنان‌که امام حسین^(ع) خود فرمود: «أني أرى الموت ألاً السعادة و الحيوه مع الظالمين إلا برماً»

(دیباچی؛ ۱۳۷۶: ۱۹۴). تأثیر حماسه کربلا در شعر شاعران ایران از دیرباز تاکنون بسیار دیده شده است، مشفق کاشانی نیز از این تأثیرپذیری برکنار نمانده است و تأثیر حماسه کربلا در اشعار وی نمود پیدا کرده است. به نمونه‌های زیر بنگرید:

واگذار ای دل مرا با خویش، تا تنها بگریم در شهیدستان جان، دور از تن و «تن‌ها» بگریم
 سر نهم بر بستر اروند و یک صحرا بمویم دل نهم بر چشمه «کارون» و یک دریا بگریم
 ای شهید کربلایی، با شهید کربلایی کربلای دیگری را آفریدی، تا بگریم

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۱۳۶-۱۳۵).

در این شعر، مشفق کاشانی حادثه جنگ تحمیلی را کربلای دیگر عنوان کرده است که جوانان زیادی برای دفاع از ارزش‌های انسانی و حفظ حریم خویش به خاک و خون کشیده شدند. حماسه‌ای که مردم مظلوم کشور ما برای حفظ هویت ملی و دینی خود خلق کردند، از دیدگاه مشفق کاشانی، همان‌گونه که در شعرش بازگو می‌کند، ارزشی برابر با حماسه کربلا دارد، زیرا که مردم کشور ما مرگ با عزت را بر زندگی با ذلت ترجیح دادند. شاعر در جایی دیگر در این باره چنین می‌سراید:

قافله عشق
 هزار چشمه خونین، ز کربلای حسین گشوده دیده کارون به کربلای شماس
 (همان: ۱۴۶-۱۴۵).

در اشعار شاعرانی که درباره انقلاب، پایداری، شهید و شهادت و... شعر سروده‌اند، توجه به حماسه کربلا بسیار به چشم می‌خورد. مشفق کاشانی نیز در جای جای اشعار خویش هرجا که لازم بوده که مردم را با هوشیاری به مبارزه دعوت، تشویق و ترغیب کند حادثه کربلا را یادآوری کرده است.

۲-۳- حماسه قدس

مقاومت مردم فلسطین که اسطوره‌هایی از مقاومت هستند در شعر بسیاری از شاعران نمود پیدا کرده است و شاعران برای بیداری و آگاهی مردم از این اسطوره‌ها در اشعار خویش

سخن به میان آورده‌اند، مشفق کاشانی نیز از حماسهٔ قدس در اشعار خویش یاد کرده‌است. ابیات زیر بیانگر این ادعاست:

ای راویان قصهٔ پر ماجرای قدس ها: بشنوید زمزمهٔ آشنای قدس
 با این که بال مرغ سلیمان شکسته‌اند پرواز می‌کند دل ما در هوای قدس
 موسی به نیل جامه زد از کینهٔ یهود صد چشمه خون گشود، به دل در عزای قدس

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۴۹).

مشفق کاشانی با بازگو کردن حماسهٔ قدس و یادآوری مردم فلسطین که اسوه‌هایی از مقاومت هستند، می‌خواهد مردم کشور را به صبر و ایستادگی دعوت کند و از آنجایی که در مبارزه علیه استبداد ممکن است گاهی دچار یأس و ناامیدی شویم یادآوری اسطوره‌های مقاومت، ما را امیدوار و به پیروزی نهایی فرامی‌خواند و این یکی از رسالت‌های شاعران هر دوره‌ای می‌باشد که برای بیدار ساختن و آگاهی مردمان خویش اسطوره‌ها و حماسه‌های بزرگ را در شعر خویش بازگو کنند، زیرا که زبان شعر یکی از مؤثرترین راهها برای ترغیب مردم است.

۲-۳- دعوت به مبارزه

دعوت به مبارزه یکی دیگر از جنبه‌های اشعار پایداری است. ادب مقاومت، پرخاشگر، تندخو و بی پرواست و دعوت کننده به مبارزه، قیام، ایستادگی در برابر ظلم و جور بیگانگان، ایثار و فداکاری، دعوتی که گاه به صورت فریاد اعتراض است و گاه در چهره نبرد مسلحانه جلوه می‌کند (سنگری، ۱۳۸۳: ۴۶). شاعران برای ابراز علاقه به وطن و کمک به مردمان سرزمین خویش از راه‌های گوناگون وارد شده‌اند، یکی از این راه‌ها برانگیختن احساسات وطن پرستانه و دعوت به مبارزه علیه بیدادگران است. یکی از وظایف شاعران و نویسندگان در هر عصری بیداری و آگاهی مردمان سرزمین خویش است. مشفق کاشانی

در سروده‌هایش مردم سرزمینش را به مبارزه علیه عصیان‌گران دعوت کرده‌است. این اشعار به خوبی نشان دهنده چنین دعوتی است:

با توکل بشکن لشکر او، آری که ترا یار به جز ایزد یکتا، نی
 جنگ، تا لحظه آزادی و پیروزی جنگ، تا دشمن توحید شود فانی
 جنگ با دیو فرومایه استکبار رهزن بد گهر دوده انسانی
 خیز و با وحدت اسلام زیبا افکن کفر ابلیس، به گلبانگ مسلمانی

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۲۱).

می‌توان گفت شاعران در ترغیب مردم علیه بیگانگانی که قصد سلب آزادی آنان را داشتند نقش عمده‌ای را ایفا می‌کرده‌اند و در بیداری و آگاهی مردم بسیار کوشش نموده‌اند. بی‌شک شاعران و نویسندگان در پیروزی هر انقلاب و بیداری مردم سهم بزرگی را به خود اختصاص داده‌اند. مشفق کاشانی نیز چون دیگر شاعران انقلابی در بیداری مردم سهم عمده‌ای را دارا می‌باشد، بخش مهمی از اشعار مشفق با مضمون تشویق و ترغیب مردم علیه ظلم و ستم سروده شده‌است. وی در جای جای اشعار خویش مردم را به مبارزه فرا می‌خواند.

در این شعر لحن مبارزه طلبی مهشود است، وی مردم را به توکل به حق فرامی‌خواند و به قطعیت در پیروزی ایمان دارد. او معتقد است که ملت‌ها و صاحبان حق در نهایت پیروز خواهند بود، لذا در این شعر از مردم می‌خواهد که دست از مبارزه برندارند تا زمانی که به پیروزی نهایی نائل شوند.

۲-۵- ستایش آزادی و آزادی خواهی

برخی آزادی را از دیدگاه اسلامی تعریف کرده و می‌گویند: «آزادی یعنی نفی همه الزامات باطل و غیر الهی» و یا «آزادی همان رهایی از اسارت‌های انسان و اعراض از

عبودیت طاغوت است، اعم از طاغوت‌های داخلی و خارجی یا عقیدتی، فرهنگی و اقتصادی» (منتظر قائم، ۱۳۸۱: ۱۵). روحیه آزادگی و آزادی طلبی یکی از مفاهیمی است که هر انسانی برای آن احترام و ارزش ویژه‌ای قایل است و تا اوج فداکاری از حریم آن پاسداری می‌کند، هرگاه قدرتمندی در پی آن باشد که این موهبت الهی را باز ستاند؛ در برابر او ایستادگی نموده و به قیمت جان آن را پاس می‌دارد (امیری خراسانی، ۱۳۸۹: ۵۹۱). انسان در زندگی، جوایز آزادی است و تن به در بند بودن نمی‌دهد، آزادگی و وارستگی و نپذیرفتن ذلت، یکی از اهداف والای انسانی است که در زندگی انبیاء الهی به وضوح دیده می‌شود. نماد تاریخی و مصداق آزادگی را می‌توان در سخن امام حسین^(ع) به روشنی دید که فرمودند: «یهات منّا الذله» (همان: ۱۲۱). پر جاذبه‌ترین مفهوم در ادبیات مقاومت که ذهن و زبان گویندگان را به خود مشغول کرده‌بود، مفهوم آزادی است. از دلایل مهم در ادبیات پایداری حس استقلال طلبی و آزادی خواهی است، حس استقلال طلبی است که مردم یک سرزمین را علیه بیگانگانی که قصد سلب آزادی آنان را دارند، می‌شوراند. آزادی خواهی از آرمان‌های یک جامعه است. آزادی آرمان آزادی خواهان است، ستیز با زندان، بند، اختناق، استعمار و آرزوی روزهایی که خورشید آزادی از پشت ابرهای تیره ظلم و جور بدمد، فضای شعر پایداری را پر کرده‌است (سنگری، ۱۳۸۳: ۴۸). ستایش آزادی و مسایل پیرامون آن در اشعار اغلب شاعران انقلابی وجود دارد. مشفق کاشانی که از شاعران مقاومت و وطن دوست می‌باشد در جای جای اشعارش حس میهن دوستی نمود دارد، وی در اشعار خویش در بیان آزادگی داد سخن داده‌است. از جمله ابیات زیر:

کشید سر ز گریبان لاله، شعله عشق زخیمه گاه شفق، برق این شراره گذشت
 نوای پردگیان حریم سر و سرور به شور او ز گلوگاه هر مناره گذشت
 نسیم صبحدم از چشمه سار آزادی به کام تشنه آزادگان، دوباره گذشت

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۱۱۴-۱۱۳).

در این شعر مشفق بیان می‌دارد که سرانجام شب تیره گذشت و حق بر باطل پیروز شد و مبارزان راه حق سرانجام رایحه نسیم آزادی را استشمام کردند و شراره‌های ظلم و ستم به خاموشی گرایید. وی بیان می‌کند که به دست آوردن آزادی آن چنان شور و هیجانی برانگیخته است که حتی پردگیان از بدست آوردن دچار وجد و شور شده‌اند.

۲-۶- پیروزی نهایی حق بر باطل

شاعران و نویسندگان در پی آنند که در اشعار خویش مردمان سرزمینشان را از یأس و تیرگی که ستم و جور بر دل‌های آنان سایه افکنده، برهانند و آنان را به پرتویی از امید، امیدوار کنند. شاعران می‌کوشند با نوید دادن پیروزی نهایی حق بر باطل بارقه امید را در قلبها روشن گردانند. در نهایت پایداری، حق بر باطل پیروز خواهد شد و این یکی از بنیادی‌ترین و مهم‌ترین مؤلفه‌های پایداری است که مبارزان را به مقاومت و پایداری در راه حراست از دین و کشورشان سوق می‌دهد. مشفق در اشعار خویش پیروزی ملت را این گونه به تصویر می‌کشد:

مژده آورد، که جمهوری اسلامی عالم آرا شده، از پرتو یزدانی
مژده، کز بام سحر، صبح مسیحا دم سر بر آورد و فرو شد، شب ظلمانی

(همان، ۱۳۸۲: ۱۸-۱۷).

در این شعر مشفق پیروزی راستگویان را علیه عصیان گران و ستمکاران مژده می‌دهد، وی بیان می‌دارد که ریشه طاغوت سرانجام نابود و شب ظلمت به صبح پیروزی بدل شده است و هیچ ظلمی پایدار نخواهد ماند. همچنین بیان می‌کند که نهضت انقلاب همچون کشتی نوح است که از هیچ ورطه و طوفانی نمی‌هراسد و با توکل به خدا و عزم مردم سرانجام به پیروزی نهایی رسید.

۲-۷- ستایش مقام والای شهیدان

شهید و شهادت مضمون جدیدی در ادبیات ما نیست، اما حضور پررنگ آن در عصر انقلاب، به ویژه در دوران جنگ، احساس تازه‌ای ایجاد کرد و الفتی نزدیک با عواطف عاشقان برقرار ساخت، چنان‌که بلند آوازه‌ترین شعر زندگی بوده، مضمون پردازترین قالب‌های اندیشه نیز گشت (دیباچی، ۱۳۷۶: ۲۱۱). شهادت فنا شدن انسان برای نیل به سرچشمه نور و نزدیک شدن به هستی مطلق است. شهادت عشق به وصال محبوب و معشوق در زیباترین شکل است و شهادت مرگی از راه کشته شدن است، شهید آگاهانه و به خاطر هدف مقدس و تعبیر قرآن «فی سبیل الله» انتخاب می‌کند (امیری خراسانی، ۱۳۸۹: ۵۵۵). شهادت، مبرا شدن از گناه و استفاده کردن از میدان جنگ، به عنوان عبادتگاه و مأمن تفکر و سلوک در حوزه عرفان عملی، یکی از دستاوردهای عمیق و بسیار مهم حوزه ادبیات مقاومت بود. شهادت برای حذف گناه و مرتفع ساختن خطاهای گذشته و رسیدن به وصال آیینی، جلوه‌ای از احیای تفکر عرفانی در حوزه ادب مقاومت و شعر دفاع مقدس است (کاکایی، ۱۳۸۰: ۲۳۳). شهدا از مقام بسیار والا و ارزشمندی برخوردارند. شهیدان، مبارزان راه آزادی‌اند، ایثارگرانی که هستی خود را به میدان نبرد آوردند و جان بر کف آماده دفاع از ارزش‌های والای انسانی شدند، شهیدان نماد عظمت و افتخار و الگوی فداکاری هستند. تجلیل از مقام والای شهدا که پیروزی هر انقلابی در گرو جانفشانی این بزرگ مردان است در شعر شاعران نمود خاصی پیدا کرده است. مشفق کاشانی نیز چون دیگر شاعران انقلابی از این بزرگ مردان در سروده‌های خویش تجلیل کرده و آنها را چنین ستوده است.

در مکتب ما مظهر داد است شهید دل داده و جان باخته، شاد است شهید

در ظرف کلام ما ننگجد، هرگز کوتاه سخن، راز جهاد است شهید

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۸۹).

در این شعر مشفق مقام شهید را ستوده و آن را مظهري از داد خوانده است، وی مقام شهید را آن چنان با عظمت می‌داند که معتقد است وصف آن در کلام نمی‌گنجد و همه

چیز در برابر مقام والای وی بی‌ارزش است. همچنین بیان می‌کند که این دنیا برای شهید همچون قفسی بیش نیست و چون از آن به تنگ آمده راه قله نور و رسیدن به وصال حق را برگزیده‌است.

۲-۸- طرح نمادهای اسطوره‌ای ملی و تاریخی

هرگاه سخن از ملت و سرزمین به میان می‌آید، اسطوره‌ها و نمادها نیز مطرح می‌شوند. اساطیر بیانگر الگوهای برتر و انسان‌های آرمان‌گرا هستند. در طول تاریخ ملت‌ها قهرمان خلق و با این قهرمانان اسطوره سازی کرده‌اند.

در اسطوره، سخن از نخستین‌هاست و اینکه هر پدیده‌ای چگونه به وجود می‌آید و زندگی می‌کند. شخصیت‌های اسطوره را موجودات مافوق طبیعی تشکیل می‌دهد، این قهرمانان همیشه مثبت هستند و هاله‌ای از تقدس و پاکی آن‌ها را فراگرفته‌است (امیری خراسانی، ۱۳۸۹: ۳۱۶). این اساطیر تقریباً در ملل مختلف یکسان هستند و تنها نمودها و مصادیق آن‌ها متفاوت است. به طور کلی، همه ملت‌ها در طول حیات خود، افسانه‌ها و اساطیری ساخته‌اند که کم و بیش، مورد قبول و اعتقاد باطنی آن‌ها بوده‌است. بیشتر این داستان‌ها به این دلیل که نیروهای مافوق طبیعی در آن‌ها دخالت داشته‌است، مربوط به مسائل مذهبی است (همان: ۳۱۷).

در ایران اسطوره‌هایی چون رستم، آرش، اسفندیار و... وجود دارد که به وسیله آنها به شخصیت ملت پی برده می‌شود. اسطوره‌ها انسجام بخش هویت ملی هستند و در اندیشه و اعتقادات مردم تأثیرگذار می‌باشند. اساطیر آینه‌ای از باورهای جامعه می‌باشد که آنها را در رسیدن به اهداف عالی، پیروزی بر ظلم و یافتن راه حقیقت راهبری می‌کند. به نمونه‌های زیر توجه کنید:

جنگ

همه به هیأت اسفندیار رویین تن	همه به صولت سهراب و سام و رستم زر
همه به دانش و تقوا، نمونه سلمان	همه شجاع و سخنور، به گونه بوذر

همه چو حمزه به نخچیر کفر، شیر شکار همه به عرصهٔ پیکار مالک اشتر
همه به دشت یلی، با مهابت عباس همه به کار عدو، با صلابت جعفر

(سیرنگ، ۱۳۸۲: ۴۳).

تفاخر به قهرمانان و اسطوره‌ها و به طور کلی ذکر مجد و عظمت اسلام و ایران از ویژگی‌های بارز شعر مشفق کاشانی است. در این شعر، مشفق پاسداران و رزمندگان را به اسطوره‌ها تشبیه کرده است و به نوعی هویت ملی و دینی کشورمان را ارج نهاده است. و با ذکر اسطوره‌هایی همچون رستم، اسفندیار، سلمان فارسی و... مجد و عظمت کشورمان را بازگو کرده است و می‌توان گفت با یادآوری این نکته که ما میراث چه نسلی هستیم به نوعی به تشویق و ترغیب رزمندگان برای دفاع از هویت‌مان پرداخته است.

۳- نتیجه

ادبیات مقاومت، حربه‌ای قوی در مواجهه با بیگانگان و دشمنان است. مشفق کاشانی به عنوان شاعری انقلابی از این ابزار به شکل هنرمندانه بهره جسته است و در بسیاری از سروده‌های خویش، جلوه‌های پایداری را به کار برده است.

از جمله جلوه‌های برجسته پایداری در اشعار مشفق، عشق به وطن، یادآوری حماسهٔ عاشورا و همچنین حماسهٔ قدس، دعوت به مبارزه، ستایش آزادی، تمجید از مقام والای شهید و شهادت و طرح اسطوره‌های ملی و تاریخی می‌باشد. بهره‌گیری از محرک‌های گوناگون برای برانگیختن مردم و کشاندن آنان به جنبش‌های پایداری یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های اشعار مشفق کاشانی است؛ محرک‌های مؤثری چون میهن دوستی، ملت، ناموس، غیرت، دین، اسلام، قرآن، اسطوره‌ها و هر آن چه که در نزد مردم احترام و قداستی خاص دارد در شعر او منعکس شده است.

منابع فارسی

- اسماعیلی، رضا. (۱۳۸۳). «هشت یادداشت کوتاه درباره ادبیات مقاومت و پایداری». نشریه ادبیات و زبان‌ها، شعر، شماره ۳۹، صص ۸۳-۷۸.
- الحسین، قصی. (۱۹۷۲م). **الموت و الحیاة فی شعر المقاومة**. ط ۱. لبنان: دار الرائد العربی.
- امیری خراسانی، احمد. (۱۳۸۹). **نامه پایداری**. مجموعه مقالات سومین کنگره ادبیات پایداری کرمان. چ اول. کرمان: انتشارات گرا.
- آینه‌وند، صادق. (۱۳۷۲ش). **پژوهش در تاریخ و ادب**. چ ۲. تهران: نشر اطلاعات.
- بصیری، محمد صادق. (۱۳۸۸). **سیر تحلیلی شعر مقاومت در ادبیات فارسی**. ج ۱. چ ۱. کرمان: دانشگاه شهید باهنر.
- بیگی حبیب آبادی، پرویز. (۱۳۸۲). **حماسه‌های همیشه**. ج ۳. تهران: فرهنگ گستر و صریر.
- پور جافی، علی حسین. (۱۳۸۴). **جریانهای شعر معاصر فارسی**. چ ۱. تهران: امیرکبیر.
- حسن‌لی، کاووس. (۱۳۸۳). **گونه‌های نوآوری در شعر معاصر ایران**. چ ۱. تهران: ثالث.
- دیباجی، محمد علی. (۱۳۷۶). **سیری در ادب عاشورایی و نگاهی به تجلی آن در ادبیات انقلاب اسلامی**. مجموعه دومین کنگره بین‌المللی امام خمینی و فرهنگ عاشورا (دفتر اول). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- زرین کوب، عبدالحسین. (۱۳۶۹). **نقد ادبی**. ج ۱. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- سارتر، ژان پل. (۱۳۴۸). **ادبیات چیست؟**. ترجمه ابوالحسن نجفی. تهران: زمان.
- سجودی، فرزانه. (۱۳۸۵ش). «ساختار شعر پایداری». فرهنگ و هنر، دوره ۲، شماره ۱۰، صص ۴۱-۲۸.
- سنگری، محمد رضا. (۱۳۸۳). «ادبیات پایداری». نشریه ادبیات و زبان‌ها، شعر، شماره ۲۹، صص ۵۳-۴۵.
- سنگری، محمدرضا. (۱۳۸۰). **نقد و بررسی ادبیات منظوم دفاع مقدس**. ج ۳. تهران: انتشارات پالیزان.
- شکری، عالی. (۱۹۷۹م). **ادب المقاومة**. چ ۱. بیروت: دار الافاق الجدیدة.

- غنی‌پور ملک‌شاه، احمد. (۱۳۹۱). «تحلیل مؤلفه‌های ادبیات پایداری در اشعار صفار زاده». نشریه ادبیات پایداری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان، سال ۴، شماره ۷.
- قاسمی، حسن. (۱۳۸۱). **صور خیال در شعر مقاومت**. تهران: فرهنگ گستر.
- کاکایی، عبدالجبار. (۱۳۸۰). **بررسی تطبیقی در شعر ایران و جهان**. چ ۱، تهران: پالیزان.
- کی منش، عباس. (۱۳۸۲). **سیرنگ**. تهران: فرهنگ گستر.
- منتظر قائم، مهدی. (۱۳۸۱). **آزادی‌های شخصی و فکری (از نظر امام خمینی و مبانی فقهی آن)**. چ ۱. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی: ستاد بزرگداشت یکصدمین میلاد امام خمینی.
- همان. (۱۳۸۵). **آوازه‌های نسل سرخ‌نگاهی به شعر شاعران معاصر ایران از ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۷**. تهران: نشر عروج.
- منابع لاتین

-Hall, S, (1997). **The Work of Representation, In Cultural -- Representation and Signifying Practice**. Sage Publication.

-Harlo, Barbara, (1987), **Resistance literature**, New yourk methun.

-Turner, J, C, (1987). **Rediscovering the Social Group: A Self_ Categorization Theory**. Oxford: Basil Blackwell.